

OZREN PROHIĆ

Proslou

PREMIJERE

RAZGOVOR U srijedu, 2. travnja 2003. godine u foajeu Hrvatskog narodnog kazališta u Zagrebu održan je "Okrugli stol o položaju kazališnih i filmskih umjetnika (scenografa, kostimografa, *light designera*...)", što je značilo razgovor o statusu i profilaciji svih onih primijenjenih kazališnih znanja, umjetnosti i vještina koje su izborile, u kazališnoj povijesti, status autorskih zanimanja.

VOX

HISTRIONIS

Nekoliko dana prije toga, u istoj prostoriji naše nacionalne kuće, kao i u prostorijama ULUPUH-a, otvorena je pregledna izložba kostimografskih i scenografskih skica, kao i skica i projekata oblikovatelja svjetla, a isto tako, izložene su makete i kostimi.

MEĐUNARODNA

SCENA

AKTUALNOSTI

TEORUA

FOAJE

MI U SVJETU

NOVE KNJIGE

DRAMA

Naime, fascinantna je diskrepancija između onoga što je bilo viđeno na izložbi, u istom tom prostoru, i onoga o čemu se moralo razgovarati.

Razgovoru je bio nazočan velik broj redatelja, ravnatelja, teatrologa, majstora krojača i majstora šminke, oblikovatelja svjetla, glumaca, scenografa i kostimografa.

A upravo su ovi potonji, kostimografi, u ovom iznimno kritičnom trenutku po institucionaliziranje neophodnosti struke unutar kazališta, potakli, za dvadeset prvo stoljeće, jednu žalosnu temu.

Naime, shodno mentalitetu ovih prostora, usustavljenje institucija u proteklih stotinu i nešto godina ide prilično teško. Povijesna je činjenica da su institucije nastajale i opstajale marom pojedinca (koji bi umirao razočaran i, naravno, bez nasljednika) te bi svaki novi dekretirani upravitelj institucije započinjao stvari od sebe, a ne od institucije. Pritom su izostajale uistinu inovativne ideje i modeli, isto tako kao što su izostajali rezultati normalnog i svrsishodnog usustavljenja, u poslovnom i administrativnom smislu, u svim tim institucijama.

U turbulentnom vremenu u kojem živimo, na razmeđu dvaju društvenih sustava od kojih nijednome ne pripadamo, mogućnost rješavanja i širenja kulturnoga prostora upravo će se nazirati u autentičnosti i djelotvornosti te financijskom institucionaliziranju kako već postojećih, stalnih *mainstream* institucija, tako i svih pulzivnih novonastalih "alternativnih" institucija.

No, pustimo to.

Govorilo se na okruglome stolu o strukama važnim za kazališnu produkciju. Naime, da nije alarmantno, bilo bi smiješno.

Jer, suvremeno hrvatsko kazalište, kako u smislu institucionaliziranja, tako i u smislu tendiranja novom, postoji i nastoji već više od stotinu godina u smislu modernih i modernističkih tendencija. Isto tako, već stotinu godina traje nastojanje na usustavljenju ne samo umjetničkih kazališnih struka nego i kazališnih zanata i vještina za koje, barem za većinu, u Hrvatskoj ne postoji strukovna škola.

Valja se prisjetiti primjera kada, početkom dvadesetoga stoljeća, paralelnu stipendiju za usavršavanje u kazališnim znanjima dobivaju, primjerice, Kichl kao krojač i garderobijer te Milčinović kao dramaturg.

Uspostavljanje radionica i čvrsto umjetničko vodstvo istih garantira kvalitetu unutar različitih estetskih i financijskih pristupa teatrima. Stalni kostimograf, scenograf ili oblikovatelj rasvjete ne znači estetičku jednodušnost, nego produkcijsku stabilnost i osnovnu razinu kvalitete jednog kazališta koje, kao sva naša kazališta, moraju biti otvorena i inficirana najrazličitijim estetskim i inovacijskim uplivima.

S produkcijske, pak, strane gledano, važnost brige oko fundusa postaje prijeko potrebna komponenta koja ima reperkusije kako na financijske olakšice u novim produkcijama tako i na zaštitu autorskih prava.

Bilo je, isto tako, i spominjanja slučajeva kad su se kostimi, koji već danas imaju muzejsku vrijednost, u rukama pojedinih kostimografa prekrajali, *prefarbavali* i precrtavali. Ne radi se samo, kako je dobro spomenuto, o nužnosti stvaranja i otvaranja kazališnog muzeja, koliko se radi o potrebi da shvatimo kako je (ma koliko kazalište bilo suvremeno i ma koliko moralo kretati, zbog svojih vitalnih funkcijskih određenju ka inovativnom i suvremenom), zadržavanje svijesti o svim inovativnim i strukturnim nastojanjima kroz povijest iznimno važno da se ne bi ponavljale greške, odnosno da se, s

punom svijješću o povijesti, i dalje radi na usustavljenju i inovaciji institucija i estetskih inovacija unutar njih.

I na kraju, valja pripomenuti kako povijest scenografije i kostimografije u Hrvatskoj nije samo zamrznuta slika dijakronijskoga slijeda, nego i dinamičan zbroj iznimno visoko postavljenih inovativnih tendencija. Kroz presjek ovih zanimanja (a ne bi valjalo zanemariti ni oblikovanje rasvjete) sagledavamo one tendencije koje su, i na razini koncepta i na razini realizacije, pokretale, dinamizirale i inicirale događanja u hrvatskome teatru.

ULUPUH

Republika Hrvatska
Ministarstvo kulture
Trg Burze 6
10 000 Zagreb

Zagreb, 2. travnja 2003

Štovani,

Posljednji povod za naš ponovni apel je stanje kostimografije u čelnoj nacionalnoj kući u Hrvatskoj (HNK Zagreb). Nakon odlaska u mirovinu kućnog kostimografa (gospoda Diana Kosec-Boureck) radionice su ostale bez umjetničkog nadzora od ljeta 2002. Napominjemo da se kvaliteta tih radionica sustavno gradila desetljećima i da su na taj način dovedene do razine najbolje osposobljenih u Hrvatskoj, pod umjetničkim vodstvom prije svega gospode Boureck i gospode Škomrlj.

- Te radionice jedine u Hrvatskoj mogu prema najvišim kriterijima struke izraditi klasični kostim tzv. bijelog baleta.
- Sustavnim proučavanjem konstrukcije povjesnog kostima osposobljene su za svjetski nivo izvedbe kostima iz svih povijesnih epoha.
- U tim radionicama, najosposobljenijim u Hrvatskoj, budući mladi kostimografi mogli su kroz asistiranje steći svoja prva egzaktna znanja (u prostorima gdje su izvedene konstrukcije krojeva iz svih povijesnih perioda, gdje su proučavani ruski i engleski baletni kostimi, gdje je stvorena slikarna sa svom opremom za ručno oslikavanje kostima...) i upoznati se s fondusom.

HNK Zagreb je u posjedu daleko najvećeg i najvrednijeg fondusa u Hrvatskoj. Tu leži umjetnička ostavština kostimskih ekspozita najvećih hrvatskih autorskih imena te originalnih povjesnih rariteta koja zajedno brojke preko 2000 kostima. Od srpnja 2002 su taj najveći pogon za produkciju kostima i najbogatiji fondus u zemlji ostavljeni bez umjetničkog nadzora. Do sada nije raspisan javni natječaj za radno mjesto kostimografa koji bi preuzeo tu odgovornost, a što bi trebala biti osoba iz struke sa uglednom umjetničkom biografijom. Štoviše, otvorilo se do sada nepostojeće radno mjesto koordinatora kostimografije na koje je uposlena osoba bez ijednog dana teatarskog iskustva. Ona niti je član naše udruge, niti je do sada potpisala ijednu kostimografiju, niti ima jedan dan iskustva u tehničkim strukturama bilo koje kazališne kuće.

Kako nema kućnog kostimografa ona trenutno ima visoke ovlasti u organizaciji radionica i nadzoru nad fondusom. Rezultati ovakvog postupka govore sami za sebe:

1. posljednjih mjeseci oformila se još jedna krojačka radionica pod njenim vodstvom gdje su uposleni krojači bez ikakvog kazališnog iskustva. To je obrazloženo neučinkovitšću postojećih radionica što je sa stručnog aspekta apsurdno. Takav tretman izazvao je ogorčenje iskusnih kazališnih krojača koje su oni i pismeno izrazili službenim dopisom imendantu.
2. fondus je prepušten neprofesionalnom vodstvu te je na taj način ugrožen najveći materijalni dokaz presjeka kostimografije u Hrvatskoj.

Na sve ovo ulažemo najstrijni protest i smatramo povredom umjetničke teatarske ostavštine u Hrvatskoj.

Republika Hrvatska
Ministarstvo kulture
Trg Burze 6
10 000 Zagreb

Zagreb, 15. veljače 2003

Štovani,

Hrvatska udruga likovnih umjetnika primjenjenih umjetnosti obraća Vam se s apelom zbog alarmantnog stanja kostimografske struke u hrvatskom kazalištu. Podsjećamo da smo se sa sličnim dopisom već obratili Ministarstvu kulture 30.10.2000. Kako je u tijeku izglasavanje novog Zakona o kazalištu, moramo upozoriti na nekoliko ključnih problema koji su doveli do potpunog urušavanja umjetničkih kriterija ove struke, kao i otvorili niz statusnih pitanja značajnih za njenu budućnost.

Vrijeme izrade novog kazališnog zakona nalaže razmatranje problema ne samo glumackih već i ostalih struka nužnih za kazališnu produkciju kao i za ugrađivanje potrebnih rješenja u tekst novog zakona. Razlozi našeg obraćanja su vrlo konkretni i vezani uz slijedeće činjenice i probleme:

1. Kostimografi osmišljavaju likovni identitet predstave te su uz redateljice i scenografe ključni članovi autorskog tima predstave. Uz likovno obrazovanje, za to su potrebna i vrlo egzaktna i specifična znanja za koja u našem obrazovnom sustavu ne postoji adekvatna formalna izobrazba. Napominjemo da je 50-tih godina postojao odsjek za scenografiju i kostimografiju na Akademiji kazališnih umjetnosti gdje je diplomirala generacija i danas aktivnih umjetnika (Z. Senčić, I. Škomrlj i D. Boureck)

2. Generacije kostimografa nastajale su upravo u radionicama hrvatskih kazališta. Još do prije pet godina radna mjesta kostimografa postojala su u desetak hrvatskih kazališta. Likovni umjetnici uposleni na tim radnim mjestima imali su obvezu kreiranja tri do četiri kostimografije godišnje. Na taj su način sudjelovali u

- a) kreiranju likovnog identiteta tih teatarskih kuća
- b) u ostvarenju repertoara, gdje su imali obvezu stalnog nadzora nad fondusom, te krojačkim, šninkerskim, vlasuljarskim i obuštarskim radionama

- c) povezivanju umjetničkog i tehničkog segmenta u teatru

Na taj način godinama se pod vodstvom kućnih kostimografa sustavno podizala razina kvalitete rečenih kazališnih radionica koje su istovremeno bile i mjesto izobrazbe mladih neafirmiranih umjetnika. U njima je nastao cijeli naraštaj današnjih kostimografa koji uspješno potpisuju najzahtjevnije projekte po kazalištima u cijeloj Hrvatskoj i inozemstvu. Unatoč svojoj zreloj umjetničkoj dobi i zavidnim postignućima nitko od njih danas nije uposlen kao kućni kostimograf. Ta radna mjesta danas ne postoje ili postoje samo na papiru.

3. Posljedice ukidanja tih radnih mjesta su slijedeće:

- Kazališne radionice su ostale bez umjetničkog vođenja. Kako je i tamo došlo do smjene generacija i stari majstori zanata su na odlasku, kvaliteta radionica će nastaviti neminovno opadati
- Onemogućen je jedini postojeći način da mlade snage steknu sustavna znanja za ozbiljno i kvalitetno bavljenje kostimografijom
- Nepostojanje osobe koja bi umjetnički nadzirala korištenje fondusa dovodi do nepotrebnih troškova u opterećenju predstave, te zbog neiskustva često i do zadiranja u autorska prava već postojećih kostima u fondusu i njihovu materijalnu zaštitu. Neoprostivo je koristiti fondus bez umjetničkog nadzora!!!
- Nepostojanje umjetničkog vodstva nad radionicama također dovodi do devastacije same biti kostimografije: konstrukcije povjesnog kostima, estetske komponente krojačkog zanata, tehnologije izvedbe...
- Gore navedeni nedostaci uvijek i bez iznimke poskupljuju ukupnu produkciju u svim kazalištima.

Zbog svega toga mišljenje je ULUPUH-a da nepostojanje radnog mjesta umjetnik-kostimograf u kazališnim kućama te izostanak upošljavanja u praksi dokazanih i renomiranih umjetnika dovodi do urušavanja kvalitetno postavljenog sustava koji se kontinuirano godinama gradi. Takvo stanje također onemogućuje kvalitetan rad na tekućoj kazališnoj produkciji, jer ne postoji spona između umjetničkog i tehničkog segmenta u kazališnim kućama te izostaje umjetnički nadzor nad tehničkim uvjetima u teatru.

Sekcija insistira na slijedećem:

- popunjavanje radnih mjesta kostimografa u svim kućama koje imaju tradiciju vlastitih radionica i fondusa koje treba održavati, putem javnih natječaja i uz obavijest našoj sekciji
- kriteriji pri zapošljavanju umjetnika kostimografa nužno moraju zadovoljavati slijedeće uvjete:
 - članstvo u sekciji za kazališnu i filmsku umjetnost ULUPUH-a
 - nacionalna kazališta: višegodišnje iskustvo i autorstvo u dramskim te opernim odnosno baletnim produkcijama
 - gradska kazališta: višegodišnje iskustvo i autorstvo u dramskim produkcijama značajnih hrvatskih teatarata

S poštovanjem

Za sekciju za kazališnu i filmsku umjetnost ULUPUH-a

Predsjednica sekcije Ivana Bakal